Maastricht in Beeld

De Antonius van Paduakerk

81

juli 2026

De Antonius van Paduakerk in Scharn

Padua is een stad in het noord-oosten van Italië, iets ten westen van Venetië. Het is de stad waar in 1231 de heilige Antonius is overleden.

Antonius was in 1195 geboren in Lissabon, werd minderbroeder, theoloog en kerkleraar, ook bekend als *Doctor Evangelicus*. Hij werd al in 1232 heilig verklaard. Zijn attributen zijn een boek, brood, een peuter, een lelie en een knielende ezel. Hij is een hulpheilige ondermeer voor wie iets kwijt is, voor vrouwen en kinderen, armen, bakkers. Verder is hij patroon tegen schipbreuk, pest en koorts.

De naam Scharn (*Sjaan* in het Maastrichts) komt van de ridderburcht te Scharen die hier van rond 1100 tot rond 1640 gestaan heeft. Er lag een gehucht bij met de naam Scharn. Het lag aan de weg van Maastricht naar Valkenburg, deels in de gemeentes Amby en Heer.

In 1936 werd de parochie Scharn opgericht als afscheiding van de parochie Heer. In 1937 werd de kerk gebouwd. In 1970 zijn Heer en dus ook Scharn geannexeerd en door Maastricht.

Adres: Wethouder van Caldenborghlaan 48
Wikipedia: nl.wikipedia.org/wiki/Antonius van Paduakerk

De bouwpastoor was Jos Janssen die een legende geworden is door zijn creatieve manier om geld, goederen en menskracht te verwerven voor de bouw. Daarover verderop meer.

De architecten waren Anton Swinkels uit Maastricht en Ernest Schoenmakers uit Sittard, de aannemer was Schreurs uit Elsloo.

Het gebouw is een kruisbasiliek op rechthoekig grondplan met daarin het schip, de zijbeuken en aan de noord-oostzijde het hoogkoor. De kerk is dus niet georiënteerd. De toren is smaller dan het schip en de transepten springen iets uit. De bouwstijl is traditionalistisch met natuurlijke materialen. De kerk is gebouwd op een plint van Kunrader steen, daarop Limburgse mergel en binnen Italiaanse en Belgische marmer. Op de toren staat een tentdak van leien en eindigt met een windhaan. Het schip, de zijbeuken en de transepten zijn gedekt met een groot zadeldak van Romaanse dakpannen. Het dak van het koor is een vijfzijdig half tentdak. Naast het koor, aan de buitenzijde van het gebouw zijn aanbouwen met de sacristie, pastorie en andere ruimtes. Om het complex liggen kleine tuinen.

De hoofdingang bevindt zich op de begane grond van de toren en bestaat uit een dubbele houten deur. In de toren zijn verschillende spitsboogvensters met glas-in-loodramen. Onder de galmgaten zijn aan alle zijden wijzerplaten van het uurwerk.

Het bouwwerk wordt gewaardeerd om de ruimtelijke samenhang, is dominant in de omgeving door de vrije ligging en de markante toren. Het ontwerp is van esthetische kwaliteit en architectonische gaafheid.

Een kerk moet toch echt een relikwie van de patroonheilige hebben. Die van Antonius liggen natuurlijk in Padua. '*Pestoer Janssen vaan Sjaan*' schreef een brief aan paus Pius VI met een verzoek om een relikwie en een partij marmer voor het interieur van de kerk. Hij kreeg wel de relikwie, maar niet het marmer. Een jaar later schreef hij Mussolini aan, Italië's minister president, bijnaam Il Duce. Die was weliswaar fascist, maar het doel heiligde de middelen en met succes. Il Duce zal wel vertederd zijn geweest dat een muis een olifant vroeg om mee te stampen. Hij werd uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek en mocht daarna uitzoeken wat hij hebben wou. Het was *Cipollino apuana* marmer, een zeldzame geaderde groenegrijze soort uit de groeve van Carrara. Ook een deel van de Zilvervloot van Piet Hein wist hij te verwerven, stukken die in het kerkinterieur zijn verwerkt. Veertien kisten met in ieder 1000 kilo marmer kwamen per schip vanuit Livorno in Amsterdam aan. Invoerrechten hoefden niet betaald te worden op de gratis partij (die een waarde had van 40.000 gulden) en het vervoer naar Maastricht kostte slechts 75 gulden.

Onderstaand krantenartikel uit Delpher is verschenen op zaterdag 31 mei 1986 in Het Limburgs Dagblad, de gelegenheid was het 50-jarig bestaan van de kerk.

Pastoor Jos Janssen al tijdens zijn leven een legende

Mussolini leverde marmer voor de kerk van Scharn

MAASTRICHT - Hij mag dan 23 jaar geleden zijn overleden, Maastricht, de gemeenschap Scharn in het bijzonder, spreekt nog steeds over hem. Vooral nu de aan Antonius van Padua toegewijde parochiekerk van Scharn zijn vijftigjarig bestaan viert. Hij ging door het leven met predikaten als bedelmonnik, antiekjutter en levenskunstenaar, maar ook met het ondefineerbaar Maastrichtse etiket „'ne sjoene". In de herinnering van velen leeft hij met een glimlach voort als 'pestoer Janssen vaan Sjaan'. Op deze naam staan talloze staaltjes van onbegrensde fantasie en onverschrokken stoutmoedigheid, overgoten met een niet altijd orthodox te noemen taalgebruik. In deze tijd zou zijn optreden ludiek heten. Ludiek menigmaal in overtreffende trap....

door servé overhof

Jos Janssen werd geboren in Roermond. „Iech bin vaan de Verkesmerret vaan Remunj en zelf bin iech 't sjoenste verreke", placht hij met zelfspot te zeggen. Na zijn priesterwijding in 1916 was hij achtereenvolgens kapelaan in Haelen, Gulpen en Wyck-Maastricht. In november 1935 belastte bisschop Lemmens hem met de oprichting van een nieuwe parochie in Scharn, toentertijd deel uitmakend van de gemeente Heer. Op 12 maart 1936 werd de nieuwe parochie officieel gesticht en op 30 juni van dat jaar werd de kerk aanbesteed om reeds op 12 september 1937 in gebruik te worden genomen. In recordtijd had bouwpastoor Janssen dus zijn opdracht uitgevoerd. Zelf voegde hij daar echter een tweede aan toe: zoveel mogelijk antiek binnenhalen voor het interieur van zijn kerk. Met aangeboren welbespraaktheid en aangeleerde deemoed belde hij in binnen- en buitenland aan bij kerken en kloosters waar men de tijdgeest meende te moeten dienen door antiek te verwisselen voor meubilair dat funktioneel en modern heette. De 'arme boerenpastoor' uit Scharn sleepte tal van antieke interieurstukken mee naar huis. Geheel gratis of voor een krats.

Marmer

Zijn faam kreeg een internationale dimensie toen hij in 1938 de Italiaanse machthebber Mussolini wist te overreden een partij kostbaar marmer beschikbaar te stellen voor de bekleding en versiering van zijn kerk. In zijn beste Italiaans had Janssen daartoe een briefje aan de duce geschreven. Deze kon de vrijmoedigheid van die kleine pastoor uit het verre Nederland wel waarderen en schonk hem om niet een grote partij marmer van de exclusieve soort Cipollino Apuano. Waarde in die dagen: 40.000 gulden. Later zou blijken dat achter de schermen een gunstig advies aan Mussolini was uitgebracht door de Italiaanse gezant in Den Haag, markies Taliani, die op zijn beurt informaties had ingewonnen bij oud-minister (en PLEM-directeur) prof. Gelissen, met wie hij vriendschappelijke connecties onderhield.

Niet iedereen was even gelukkig met de geste van Mussolini. Zeker niet diens aartsvijand keizer Haile Salassie van Abissinië. In het dezer dagen verschijnend gedenkboek van de jubilerende parochie is de brief opgenomen waarin de 'afstammeling van Salomon-Saba' aan pastoor Janssen een scheepslading goud en ivoor toezegde mits deze hem zou erkennen als de wettige keizer van Abissinië en „de overweldiging door die macaroni-eter" zou verwerpen. Pastoor Janssen hield goud en ivoor voor gezien, bekleedde zijn kerk met de tienduizend kilogram zware gift van Mussolini en las voortaan elk jaar voor diens zieleheil een hoogmis.

● *De parochiekerk van Scharn is grotendeels opgetrokken uit mergel en Kunrader steen, het interieur bekleed met marmer van Mussolini en zilver van Piet Hein....*

Piet Hein

Ook in eigen land wist de parochieherder van Scharn op juiste tijd en plaats zaken te doen. In november 1938 bijvoorbeeld vond hij in Amsterdam deken Van Noort bereid voor elfhonderd florijnen antiek altaarzilver van de hand te doen, bestaande uit een Rococo-expositietroon uit 1762 (thans in Scharn in gebruik als tabernakel), twee cartouches uit 1764 en voorts zilveren panelen en smeedwerk. Een welhaast onbegrijpelijke en voor de parochie Scharn uitermate profijtelijke transactie als men weet dat het zilver afkomstig was van de roemruchte zilvervloot van Piet Hein. Amsterdamse katholieken hadden destijds een deel daarvan opgekocht en bestemd voor een altaar in de Catharinakerk. Deze kerk nu werd in 1933 gesloten en nadien gesloopt.

Pastoor Janssen was in zijn nopjes met de zilverschat, maar vond het niet nodig de vaderlandse Piet Hein-hymne toe te voegen aan het repertoire dat hij regelmatig in de kerktoren liet afdraaien op een machtige geluidsinstallatie. Favoriet daarbij waren platen van Jo Erens en andere troubadours. In de oorlogsjaren sloop een enkele keer ook een lied mee dat de Duitsers niet welgevallig was. Want pastoor Janssen stond allerminst vriendschappelijk tegenover de bezetter, zijn persoonlijke genegenheid jegens Mussolini ten spijt. De parochiele kronieckschrijver anno 1986 zegt het aldus: „Deze pastoor was beslist geen fascist; laat staan dat hij pro-Duitse neigingen gehad zou hebben. Hij was eerder een opportunist als zijn parochie hiermee gediend was".

● *Pastoor Jos Janssen in zijn jonge jaren.*

Aandenken

Naar in vroeger tijden geldende begrippen was pastoor Janssen een uitzonderlijk bereisd mens. Meer dan twintig maal reisde hij door Italië, iets minder vaak bezocht hij Noord-Afrika en volledig 'weg' was hij van Spanje. Over dat land schreef hij al in 1934 een boek. Alhoewel de strekking daarvan allerminst religieus was te noemen, diende het toch te worden onderworpen aan kerkelijke beoordeling. Het bleek nergens in strijd met orde, zeden en kerkelijk wetboek getuige op de laatste pagina de vermelding 'Imprimatur Mosae-Trajecti, 19 Oct. 1934 H. Beijersbergen S.J. Librorum Censor'.

Globetrotter Janssen legt de lezer op de eerste pagina de vraag voor 'Waarom naar Spanje?' Prompt geeft hij zelf als antwoord: „Er is een tijd geweest dat de Spanjaarden naar Nederland kwamen met heele legers tegelijk. En misschien is het de behoefte een beleefd tegenbezoek te brengen, welke den Nederlander naar Spanje reizen doet..." Even verder constateert hij: „Een land waar men tachtig jaar tegen heeft gevochten, verovert men, als reiziger, niet op een achtermiddag".

In Malaga woonde Janssen een stiergevecht bij om na afloop -„op vertoon van mijn perskaart"- een kijkje te gaan nemen in de operatiekamer waar een zieltogende torero op de snijtafel lag en vervolgens binnen te stappen „in de slagershal, een betegelde ruimte, waar acht slagers met eenige rappe bewegingen de gedoode stieren uit elkander hakken en snijden". Iets verderop in het verslag: „Ik trok om een aandenken te hebben aan dien dag en aan de wreedheid van deze onvergetelijke vertooning vier banderilla's uit het stierenlijf. Men wilde het mij eerst verbieden. Doch toen ik me beriep op het recht van vreemdeling op een aandenken aan Spanje, liet men mij begaan".....

Anecdotes

Talloos zijn de anecdotes die in Maastricht en Scharn de nagedachtenis van pastoor Janssen illustreren. Zo herinneren zich enkele parochianen nog de hardop uitgesproken waarschuwing „Zjezeke, pas op, de vinsterkes zien pas geverf...." toen pastoor Janssen op de communiebank een jongedame vóór zich zag die wat al te kwistig de lipstick had gebruikt. En de notabele parochiaan die niet méér dan een kwartje op de collecteschaal deponeerde, zag zich met ontzetting een gulden in de hand gedrukt met de woorden „Este 't zoe slech kins misse, moote veer d'ch hellepe!!" Een bruidspaar bloosde eensgezind als aankomende tieners toen de pastoor bij de begroeting aan de kerkingang de bruidegom spontaan toevoegde „Nouw, diech hôbs d'ch ouch geine klömmel oetgezeuk!!!"

In zijn optreden was pastoor Jos Janssen nu eenmaal anders dan anderen. Velen zagen in hem een buitenbeentje, een levende curiositeit, van wie men niet altijd wist of men hem au serieux mocht nemen. Hij was 'Pius Paerel' in het gelijknamige boek van Frans van Oldenburg Ermke, de meest in het oog springende figurant in een te Maastricht opgenomen oorlogsfilm met Clark Gable, maar bovenal was hij 'pestoer Janssen vaan Sjaan'. Die naam heeft voor menigeen nog steeds een bijzondere klank. Er ligt een legende in besloten.....

De hoofdingang in de toren met aan weerszijden de hoge plint van Kunrader steen. En twee zijingangen in een aparte aanbouw. Op de foto boven zien we dat de dakrand ook is afgezet met Kunrader steen. Hier is de plint veel lager. En we zien de dubbele lichte spitsbogen en een druiplijst op de houten deuren die lijken op briefpanelen.

We lopen door het schip naar het hoogkoor zodat we het hoofdaltaar goed kunnen bekijken. Het is 19de eeuwse neobarok. Het bestaat uit het onderste deel met tabernakel met kruis, het komt uit een kerk in Amsterdam. En daarop een baldakijn op zes gemarmerde Korinthische zuilen. Op de halfronde kroon twee knielende en biddende engelen. Daartussen een stralenkrans met wolken waarop engelen. Helemaal boven een vrouwenfiguur met kruis en kelk. Dat deel komt uit de oude parochiekerk in Berg en Terblijt. Ondanks de verschillende herkomst is het een mooi ensemble.

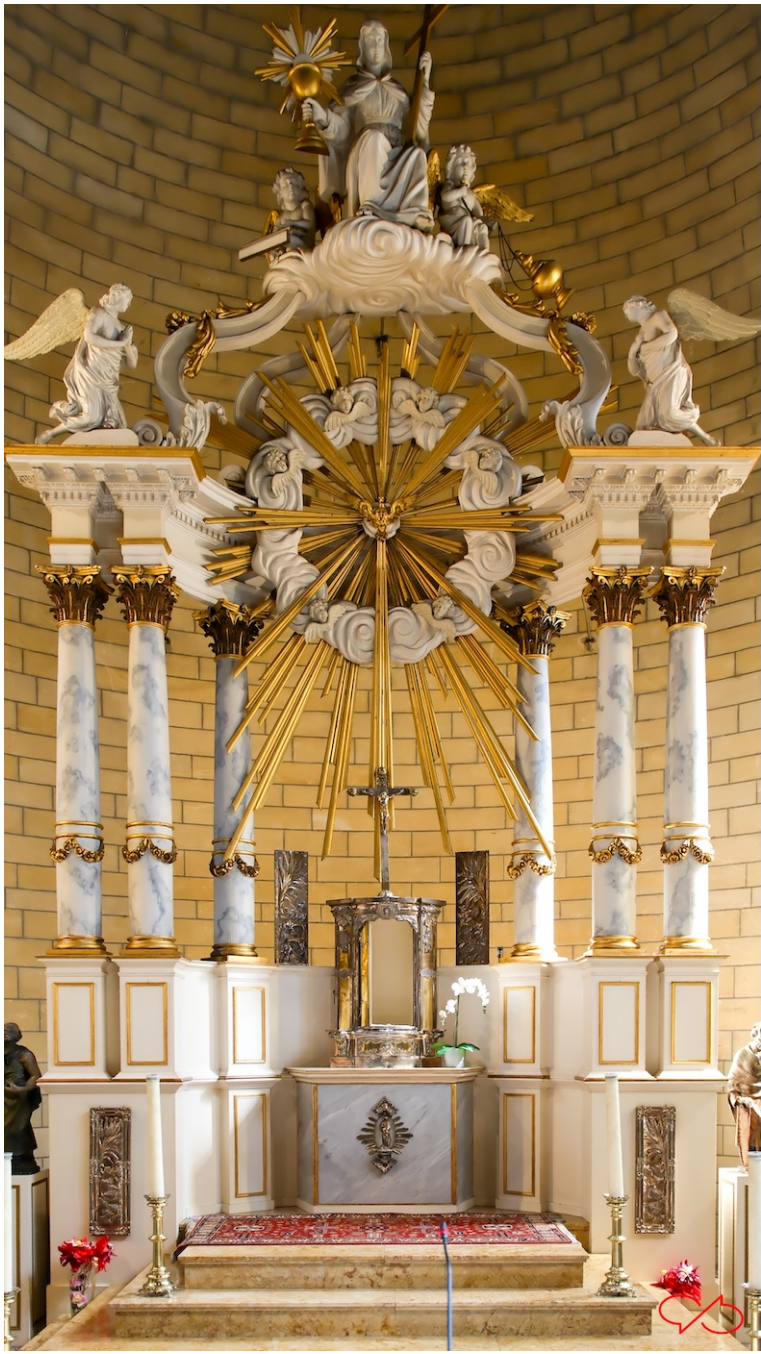

We zien het schip, de zijbeuken en de pilaren. Het groengrijze marmer uit Carrara. Opvallend is de vorm van de bogen. Geen romaanse ronde, ook geen gotische spitse, maar paraboolbogen. Een parabool is een spitsboog, maar met een robuuste en bijna royale ronding. En hier worden die bogen doorsneden door kleinere, het geeft een elegant lijnenspel en een fraai ritme en het licht krult er zacht tussendoor.

Toen de kerk klaar was in 1937, kreeg men een klein orgel, merk Binvignat en Houtappel uit 1794. Maar dat staat nu in de Cellenbroederskapel. Binvignat was een Maastrichtse orgelbouwer uit Frankrijk. Dit is een Vermeulen uit 1931, dat na aanpassingen in 1962 hier geplaatst is. Vermeulen is een orgelbouwer uit Weert.

Twee voorbeelden van de kruiswegstatie, nummer III en VI. Bij nummer zes zien we Veronica die met een doek het gelaat van Jezus dept. We zien die doek ook, de beeltenis van Jezus is te zien. De statie is gemaakt door Charles Vos in barokke stijl. Hij maakte die tussen 1947 en 1954 voor de Sint-Augustinuskerk. Twee per jaar voor *f* 500 per stuk. Ze hangen hier sinds 1964.

Rechts naast het hoofdaltaar staat dit houten altaarkruis uit het midden van de 18de eeuw. Het is afkomstig uit de Sint-Gertrudiskerk in Sint-Geertruid. De armen eindigen in rocailles. Onderaan het kruis is een voet met voluten en een reliëfafbeelding: het doek waarmee Veronica Jezus' gelaat depte. De houten corpus is 46 cm hoog. Dat alles staat op een houten kastje met aan weerszijden voluten met engelen. In het midden een paneel met randversiering. We zien in de hoeken acanthusbladeren en een kopje.

De lijst bevat verder een versiering van loofwerk met een boog op twee kapiteeltjes. Aan de andere kant van de kerk hangt een vijfluik: vier evangelisten en Jezus, alle geschilderd in grisaille met dezelfde omlijsting. Deze zijn geschilderd in zilver en goud. Of ze met elkaar te maken hebben..?

Links het houten beeld van Antonius van Padua met kind op de arm. Op de achtergrond het vijfluik met de grisailles. Het granieten

doopvont. Er zit een band omheen met rococo versieringen. En daarboven Maria op de maansikkel met daaronder een wakende en een slapende engel.

Veel glas-in-loodramen bevatten figuratieve voorstellingen, zoals deze op de foto links. Die zijn ontworpen door de architect in 1938. Ze hebben allemaal de eenvoudige titel Ornament.

Maar in het transept is dit viertal, ze stellen samen de Aanbidding van de Drie Koningen voor. De buitenste figuren dragen teksten, ik kon alleen de rechter lezen: OBTULERUNT EI MUNERA AURUM THUS ET MYRRHAM MTH II 11: Zij brachten Hem geschenken: goud, wierook en mirre. Mattheus 2:11. De kunstenaar is onbekend, vermoedelijk Nicolas en Zonen Roermond, 1938.

Tot slot nog even een blik op de verlichting. Een 19de eeuwse luchter vlak bij het hoogkoor, het centrale deel heeft een trompetvorm, afgezet met zilverbeslag en halfedelstenen. Met aan drie zijden telkens vier armatuurtjes. En twee grote luchters in het schip richting oksaal.

Maastricht in Beeld kortweg MiB

MiB is een fotomagazine voor liefhebbers van de stad Maastricht. De opzet is simpel: interessante onderwerpen, behoorlijke foto's, korte stukken tekst met wat uitleg en achtergronden en een nette layout.

Dit magazine is gratis en komt uit de Boekenkast van Peter Scheele: https:pjscheele.nl

Ik wens u veel kijk- en leesplezier.

Peter Scheele

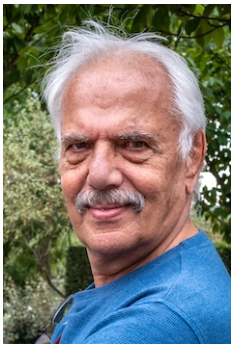

Colofon
Camera: Fujifilm X-E5 + Sigma 17-40 DC ART
Bewerking: Adobe Lightroom Classic 15.2
Opmaak: Apple Pages 15.2
Font: Odile Light van Kontour
Foto's, tekst en opmaak: Peter Scheele